
MIGRAȚIA CIRCULATORIE CA STRATEGIE DE VIAȚĂ

DUMITRU SANDU

Studiul prezintă caracteristicile definiției ale emigrării temporare a românilor în străinătate în anii 2000. Cadrul teoretic al abordării este constituit prin raportare la conceptele de strategie de viață, capital uman, capital social, capital material, capital comunitar și difuzare a inovației. Strategiile de migrație circulatorie internațională sunt adoptate din ce în ce mai mult, în condițiile proceselor de sărăcire, globalizare, structurare a rețelelor circulatorii internaționale. Migrația externă temporară este puternic marcată de selectivitate pozitivă, diferențiere rural-urban și modificare a caracteristicilor în conformitate cu „valorile” procesului de difuziune a inovației sociale care constă în realizarea obiectivelor de viață prin migrație circulatorie internațională. Capitalul social comunitar, de sorginte etnică sau religioasă, are un rol deosebit de important în primele faze ale procesului de emigrare din comunitate în străinătate. Pentru analiză sunt folosite date de sondaj la nivel național, studii de comunitate, abordări multinivel.

DE CE „STRATEGIE DE VIAȚĂ” (SV)?

După 1989, câmpul fenomenelor de migrație de pe teritoriul României sau cu origine în România a cunoscut schimbări de amploare:

□ *de la o migrație internă dominată de fluxul sat-oraș s-a trecut la situația în care predominantă este mișcarea de sens invers, de la oraș la sat;*

□ *navetismul între domiciliul rural și locul de muncă urban s-a redus dramatic, de aproape trei ori, în perioada 1989-2000;*

□ *deși migrația externă definitivă continuă să aibă valori reduse, migrația circulatorie, de tip «du-te-vino», între România și alte țări, pentru turism, munca sau afaceri, este în permanentă extensie socială.*

Astfel de schimbări structurale în câmpul migrației românești pot fi relativ ușor explicate în termeni de decalaje de dezvoltare, prin recursul la dinamica de dezvoltare a localităților, regiunilor sau țărilor. Fenomenul de revenire masivă de la oraș la sat nu are, din păcate, sensul unei apropieri a nivelului de dezvoltare între sat

și oraș ci vorbește mai mult de criza social-economică în care continuă să se afle țara. „Căderea” navetismului rural este semn clar al accentuării declinului industrial-urban.

Explicațiile în termeni de diferențe de dezvoltare sau de facilități/obstacole de comunicare operează însă cu ipoteze relativ mecaniciste: migranții par să fie mai mult particule într-un câmp magnetic ale cărui linii de forță sunt date de decalajele de dezvoltare și canalele de comunicare. Este ceea ce explicit sau implicit promovează abordările de tip „push-pull” sau cele bazate pe neo-economism. Tentația mecanicistă în explicarea migrației are însă și forme mai subtile decât cele asociate cu modelele gravitaționale. Este vorba de tendința de a vedea atât la origine cât și la locul de sosire un migrant identic cu sine, cu motive și scopuri stabile și înainte de și după plecare.

La simplificările de tip mecanicist se adaugă frecvent și distorsiunile care rezultă din relativa izolare a migrantului, rupere a sa de contextul locului de plecare sau de supercentrarea abordărilor pe aspectele asociate cu problemele migrației la locul de

sosire sau la locul de plecare. Desigur, constrângerile și oportunitățile de factură economică și comunicațională au un rol foarte important în structurarea fenomenelor de migrație. Problemele legate de sărăcia locului de plecare și de dificultățile de integrare la locul de sosire au, firește, relevanță și vizibilitate foarte mare. Înțelegerea substanței sociale a actului de migrație și depășirea tentațiilor de interpretare mecanicistă a fenomenului pot fi atinse în bună măsură prin recursul la abordări centrate pe intenționalitatea acțiunilor de migrație, prin conjugarea intențiilor și comportamentelor în înțelegerea mobilității spațiale. În seria conceptelor care favorizează abordări de tip comprehensiv ale migrației, un loc esențial revine „strategiei de viață”. Cercetările de factură sau de inspirație strict demografică ori bazate pe modele din morfologia socială de tip durkheimist operează în special cu „migrația” ca eveniment, ca simplă deplasare între două localități. Prin agregarea unor evenimente de același tip se ajunge la definirea unui fenomen de migrație cu structuri și dinamici specifice.

În completare sau prin reacție la abordările de tip mecanicist-morfologic apare ca fiind pe deplin legitimă întrebarea „poate fi migrația înțeleasă ca strategie de viață?”. Dacă „da”, prin articularea căror concepte, cu ce ipoteze? Studiul de față își asumă în primul rând obiectivul de a testa eficiența tratării migrației ca strategie de viață. Voi încerca să ofer un început de răspuns prin raportare la un tip specific de migrație – migrația circulatorie internațională a româ-

nilor în anii 2000-2001. Conceptele de capital uman, material și social, frecvent folosite în diferitele analize asupra migrației vor fi subordonate celui de strategie de viață. Înainte de a privi fenomenul de migrație prin lentila conceptuală a strategiei de viață se cuvine să revedem conturul acestei lentile, modul în care ea poate fi șlefuită pentru a permite o mai clară viziune asupra câmpului de fenomene la care se va aplica.

MIGRAȚIA ÎN CADRUL STRATEGIILOR DE VIAȚĂ

O strategie de viață nu este atât o acțiune cât un gen de perspectivă asupra acțiunii. Este perspectiva raportului durabil dintre scopuri asumate și seturi de mijloace. În cazul sociologiei este vorba de „perechi ordonate” de seturi de scopuri-mijloace identificabile la nivelul unor segmente sau grupuri sociale. Altfel, pentru cazuri izolate poate fi vorba de strategii individuale, de interes psihologic, istoric sau strict evenimential. **SV sunt structuri raționale de acțiune, relativ durabile la nivelul agentului care le adoptă.** Raționalitatea lor este dată de adecvarea mijloacelor la scopuri. Marca raționalității este pusă de alegere și coerență. Poate fi vorba de alegere a mijloacelor în raport cu scopurile sau de alegere a scopurilor sau atât a scopurilor, cât și a mijloacelor¹. Decuparea strategiilor din familia largă a acțiunilor umane se face prin identificarea prezenței elementelor de:

○ **alegere majoră**² în spațiul dat de scopuri și mijloace (cu consecințe multiple/de durată);

¹ “Action is rationally oriented to a system of discrete individual ends (zweckrational) when the end, the means, and the secondary results are all rationally taken into account and weighed. This involves rational consideration of alternative means to the end, of the relations of the end to other prospective results of employment of any given means, and finally of the relative importance of different possible ends. Determination of action, either in affectual or in traditional terms, is thus incompatible with this type. Choice between alternative and conflicting ends and results may well be determined by considerations of absolute value. In that case, action is rationally oriented to a system of discrete individual ends only in respect to the choice of means. On the other hand, the actor may, instead of deciding between alternative and conflicting ends in terms of a rational orientation to a system of values, simply take them as given subjective wants and arrange them in a scale of consciously assessed relative urgency.” (Weber, 1964:117)

² „Classiquement opposé au terme tactique, celui de stratégie suppose une situation plus vaste, une anticipation, une globalité et un niveau de décision majeur, en principe absents d’une action qualifiée de tactique.

○ ordonare **algoritmă** și **coerență** a operațiilor de realizare a scopului;

○ **efort** pentru acumularea și distribuirea resurselor pentru realizare scopului ;

○ situație de **conflict** sau **competiție** care impune alegerea ca mod de rezolvare³.

SV sunt, deci, alegeri fundamentale, în situație de competiție, realizabile secvențial-algoritmice prin mobilizare de resurse sau conversie de capitaluri.

Asupra SV pot fi aplicate perspective diferite de abordare. Centrarea poate fi asupra obiectivelor, mijloacelor sau funcțiunii asociate cu acțiunea de tip strategic (*Tabel 1*). Sub aspect instrumental, al mijloacelor de desfășurare, SV pot fi, în esență, de tip mobilitate/stabilitate, diversificare/reducere de tip calitativ sau acumulare/reducere de tip cantitativ. Altfel spus oamenii au fundamental vorbind, de ales între :

STRATEGII ALE MOBILITĂȚII	mobilitate/stabilitate:	„aici” vs „în alt loc”
STRATEGII ALE DIVERSIFICĂRII	diversificare/reducere calitativă:	„mai multe” vs „mai puține”
STRATEGII ALE ACUMULĂRII	diversificare /reducere cantitativă:	„mai mult” vs „mai puțin”

Perspectiva fenomenologică vizează domeniul în care acțiunea strategică se manifestă cu prioritate. Aspectul de maximă vizibilitate care definește domeniul acțiunii strategice este dimensiunea de status pe care se produce schimbarea. Astfel, pot fi identificate strategii ocupaționale, rezidențiale, familiale, de menținerea stării de sănătate, de relaționare/integrare în rețele etc. Și, cum în majoritatea cazurilor indicatorii de status sunt semnificativi pentru diferite forme de capital, fenomenologia strategiilor de viață poate fi văzută și în termeni de capi-

tal uman, economic, social sau vital.

Sub aspect funcțional se disting SV de dezvoltare/supraviețuire, conversie/menținere a diferitelor forme de capital și de provocare/răspuns. Așa-zisele strategii de apărare sau de confruntare cu situațiile dificile (coping strategies), spre exemplu, au menirea de a reduce conflictele interne sau externe⁴. În aceeași serie a tipologiilor funcționale ale SV se integrează și abordările în termeni de conversie sau reconversie a capitalurilor⁵. Perspectiva reconversiei capitalurilor este, în fapt, una

Le terme stratégie fait son entrée dans la théorie économique à travers l'ouvrage de J. Von Neumann et O. Morgenstein, *Theory of Games and Economic Behavior*. Depuis, les travaux d'économétrie, ceux de J. M. Keynes ont œuvré à la promotion et à la banalisation de la notion. Ce sont les exigences d'un monde en industrialisation rapide qui ont favorisé l'épanouissement de modèles à multiples choix, et multiples moyens d'optimisation, le fait que l'action politique, pour être efficace, demande plus qu'aux époques précédentes une rationalisation des choix. La stratégie ainsi entendue, au niveau de sociétés entières, est alors la conduite et la réalisation d'une politique par les moyens les meilleurs. L'idée de stratégie sous-entend que les sociétés humaines peuvent conduire et maîtriser leur histoire.” (Anne Gotman, 1990:24).

³ „Le terme stratégie s'emploie en règle générale dans les contextes et les situations compétitives” (Anne Gotman, 1990:23)

⁴ “Coping consists of efforts, both action oriented and intra psychic, to manage (i.e. master, tolerate, reduce, minimize) environmental and internal demands and conflicts.” (Lazarus and Launier, 1978: 311)

⁵ Bourdieu accentuează asupra strategiilor grupale de reconversie a capitalurilor. Acestea sunt însă, în bună măsură, o agregare de strategii individuale generate de predispoziții situaționale, de habitus. „Reconversion strategies are nothing other than an aspect of the permanent actions and reactions whereby each group strives to maintain or change its position in the social structure, or, more precisely-at a stage in the evolution of class societies in which one can conserve only by hanging-to change so as to conserve. Frequently the actions whereby each class (or class fraction) works to win new advantages, i.e., to gain an advantage over the other classes and so, objectively, to reshape the tructure of objective relations between the classes (the relations revealed y the statistical distributions of properties) , are compensated for (and so cancelled out ordinarily) by the reactions of the

orientată spre identificarea traiectoriilor pe care actorii le urmează în îndeplinirea acțiunilor de tip strategic.

Diversitatea extrem de mare a SV decurge din diversitatea condițiilor de viață și a structurilor de predispoziții de tip „habitus” (Bourdieu, 1996). Din perspectiva fenomenelor de migrație care interesează, în acest context, clasificarea tridimensională pe care o propunem poate duce la o mai bună localizare a migrației în spațiul de atribute al strategiilor de viață. Acțiunile strategice de migrație se înscriu în clasa largă a fenomenelor de mobilitate realizate prin schimbări de tip rezidențial. Sub aspect funcțional, ele pot viza oricare dintre cele șase tipuri menționate în clasificarea

pe care am notat-o în Tabelul 1: dezvoltare sau supraviețuire, confruntare sau provocare, conversie sau menținere a unor stocuri de capital. Pentru cazul migrației din România, spre exemplu, a fost formulată ipoteza că migrația circulatorie internațională din anii 1990, este mai mult una cu funcții de dezvoltare, prin contrast cu cea de revenire de la oraș la sat, predominant caracterizată prin nevoi de supraviețuire (Sandu, 2001). În acest spațiu de atribute de tip $4 \times 3 \times 3 = 36$ dat de patru tipuri de capital, trei tipuri de perspective instrumentale și trei tipuri de perspective funcționale se pot plasa și interpreta cu sens sociologic majoritatea SV.

Strategiile rezidențiale sunt, frecvent, formă specifică de manifestare a tentative-

Tabel 1. Strategii de viață sub aspect instrumental, fenomenologic și funcțional

A. perspectiva fenomenologică (domeniul de manifestare a acțiunii strategice, natura obiectivelor urmărite)		B. perspectivă instrumentală (mijloace de realizare)		
		B1. mobilitate/stabilitate (strategii ale mobilității)	B2. diversificare/reducere calitativă (strategii ale diversificării)	B3. diversificare/reducere cantitativă (strategii ale acumulării)
forme de capital	dimensiuni ale statusului			
A1. economic	ocupațional	schimbare loc de muncă		promovare profesională
	economic		surse multiple de venit	menținerea locului de muncă antreprenoriat
	rezidențial	migrație internă migrație externă mobilitate locativă turism	obținere locuință secundară	dotare locuință
	familial	căsătorie divort		
A2. uman	cultural		formare profesională	investiție în copii perfecționare profesională
A3. social	relațional	“migrația” spre noi rețele	extinderea spațiului de relații	menținerea relațiilor
A4. vital	de stare de sănătate			însănătoșire practicare sport
C. Funcțională (consecințe ale acțiunii strategice) sau de descriere a traiectoriei urmate prin schimbările strategice		C1. dezvoltare vs supraviețuire (extindere vs. menținere a spațiului de oportunități) C2. provocare vs răspuns/apărare /confruntare cu situații dificile. C3. conversie vs menținere a diferitelor forme de capital		

lor de schimbare pe alte dimensiuni de status – ocupație, familie, situație maritală, stare de sănătate etc. Specificitatea rezidă în condiționarea spațială a schimbării de status. Migrația circulatorie, spre deosebire de cea definitivă, presupune o valorizare ambivalentă, în același timp pozitivă și negativă pentru același loc, de plecare sau de sosire, de rezidență permanentă sau de rezidență temporară. Localitatea de domiciliu permanent, este, la nivelul migrației circulatorii dominante în România, valorizată pozitiv sub aspectul sociocultural și negativ sub aspect economic. Acesta este cazul cu navetismul rural-urban și cu o bună parte din circulația migratorie internațională.

INTENSITATEA EMIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE TEMPORARE ȘI CONTEXTUL EI MACROSOCIAL

Mai mult de o cincime dintre persoanele adulte din România au călătorit în străinătate în perioada ultimilor 10 ani de zile (considerând mai 2001 ca moment de referință)⁶. Dimensiunea socială și culturală a fenomenului poate fi pusă în evidență și

mai clar dacă se face raportarea la gospodărie: aproximativ 35% dintre gospodăriile neinstituționalizate ale țării au avut cel puțin un membru care a călătorit în străinătate în decursul perioadei respective. În condițiile unei țări

fără tradiție în migrația externă în perioada comunistă,

cu un nivel de sărăcie actuală foarte ridicat (de aproximativ 40%) ,

al unor serioase bariere legislative și al declinului drastic al migrației circulatorii interne,

intensitatea fenomenului poate fi considerată ca surprinzătoare.

Factorii anterior menționați sunt însă, ei înșiși, cu semnificație ambivalentă. Pe de o parte au putut constitui o condiționare de reducere a intensității fenomenului iar, pe de altă parte, au putut avea semnificația unor condiții de facilitare sau de provocare a migrației circulatorii. Izolarea comunistă, sărăcia tranziției și reticența occidentală în a spori permisivitatea imigrării (indiferent cum a fost motivată) au acționat și ca factori de stimulare a propensiunii spre circulația migratorie internațională. Dacă ani de-a rândul ți-a fost interzis să ieși din țară în condițiile controlului totalitar-comunist,

other classes, directed toward the same objective. In this particular (though very common) case, the outcome of these opposing actions, which cancel each other out by the very countermovements which they generate, is an overall displacement of the structure of the distribution, between the classes or class fractions, of the assets at stake in the competition." (Bourdieu, 1984:157).

⁶ Sursa de date pentru estimările la nivel național referitoare la migrația circulatorie o constituie *Barometrul de opinie publică al Fundației pentru o Societate Deschisă*, mai 2001. Eșantionul total, reprezentativ pentru populația adultă neinstituționalizată, a cuprins 1817 subiecți. Pentru testarea experienței de migrație internațională, în chestionar au fost formulate 6 întrebări: STRAIN1 „În ultimii 10 ani dvs. ați călătorit în străinătate”, STRAIN2 „Dar alcineva din gospodăria dvs. a fost în străinătate în ultimii 10 ani?”, STRAIN3 „Aveți prieteni sau copii stabiliți definitiv în străinătate?”, STRAIN4 „Dar care lucrează temporar în străinătate?”, AB1 „În ce țară ați fost ultima dată?”, AB2 „În ce an a avut loc ultima călătorie?”. Întrebarea STRAIN1 pe baza căreia se estimează experiența personală de migrație internațională a fost formulată cu intenția de a măsura migrația internațională temporară. Folosirea verbului „a călători” în cuprinsul ei, asociat în special cu turism și vizite și mai puțin cu muncă sau educație, a putut duce la o subînregistrare a numărului celor care au mers în străinătate pentru muncă sau educație. Este adevărat că se vorbește despre călătorie nu numai pentru turism, ci și pentru afaceri. În plus, șederea pentru o perioadă scurtă, indiferent de motivație, poate tinde să fie captată lingvistic mai bine prin „a călători” decât o ședere care a fost pe o perioadă mai mare de timp. Dacă formularea ar fi lucrat cu verbul a fi, „În ultimii 10 ani ați fost...” este probabil că s-ar fi ajuns la un număr mai mare de migrați înregistrați prin sondaj. De asemenea, tot în ordine metodologică, este de notat că ceea ce au înregistrat întrebările STRAIN1, STRAIN2 și STRAIN4 este evenimentul de migrație temporară, faptul de a fi fost pentru o perioadă indeterminată în străinătate. Cât de circulară este migrația respectivă, nu știm. O astfel de evaluare ar fi putut să fie făcută în măsura în care ar fi fost înregistrat și numărul de deplasări în străinătate.

dacă locurile de muncă și nivelul de trai devin din ce în ce mai mult o problemă într-un mediu de tranziție ezitantă spre economia de piață iar vizele spre occident se obțin, din diverse motive, cu mari dificultăți, propensiunea spre emigrare sau spre circulație migratorie a fost firesc să se amplifice. Similar, reducerea navetismului rural-urban de aproximativ trei ori, în intervalul 1989 – 2001, a fost un factor de puternică stimulare negativă a emigrării circulatorii a tinerilor din rural (Sandu, 2001).

Au acționat în acest sens nu numai condiționări negative de tipul celor menționate ci și altele de factură pozitivă, asociate cu schimbările tranziției postcomuniste. În primul rând informația mediatică. Dacă sub aspect economic, mai ales, tranziția românească a urmat un drum sinuos, cu eșecuri și reluări repetate, industria mediatică s-a structurat rapid și a impus un adevărat șoc mediatic prin raportare la starea de izolare care constituia punctul de plecare al anilor 1990. Efecte ale globalizării au fost resimțite direct la nivelul fenomenelor de migrație internațională: companiile multinaționale, ONG-urile de inspirație sau cu

fundamentare occidentală, noile oportunități educaționale în spațiul occidental, asocierile de factură economică, multiplele misiuni de evaluare și negociere ale organismelor financiare internaționale sau penetrarea internetului au constituit tot atâtea canale de favorizare a contactelor umane.

Deși datele disponibile sunt relativ slabe și nu permit o comparație clară, ele sunt indicative pentru susținerea ipotezei că intenția de migrație circulatorie pare să fie mai intensă la nivel social decât a fost fenomenul în anii anteriori: aproximativ 30% dintre cei intervievați în mai 2001 declarau că în anul următor ar dori să meargă în străinătate pentru muncă, turism sau educație. Desigur, simpla intenție nu este echivalentă cu un proiect structurat de a merge în străinătate. Din totalul migranților potențiali, cei care declară ca au făcut deja ceva pentru a realiza proiectul, reprezintă aproximativ 30%.

Intenția de migrație circulatorie era, la momentul sondajului, de intensitate dublă în raport cu intenția de plecare definitivă din țară. Acest ultim gen de proiect era asumat de numai 14% dintre cei intervievați.

Tabel 2. Intenții de migrație circulatorie pe medii rezidențiale

Intenționează (+) sau nu (-) să plece din țară, în anul următor, pentru			Tip de motivație pentru migrația circulatorie	Mediul de rezidență actuală		Total
munca	turism	educație		rural	urban	
-	-	+	numai educație	2	5	4
-	+	+	turism și educație	4	9	8
+	-	+	muncă și educație	12	8	9
+	+	-	muncă și turism	13	14	14
+	+	+	muncă, turism, educație	14	14	14
-	+	-	numai turism	14	30	25
+	-	-	numai muncă	41	20	26
Total			%	100	100	100
			N	152	377	529

Sursa de date: Barometrul de opinie publică al Fundației pentru o Societate Deschisă, mai 2001. Eșantionul total cuprinde 1817 subiecți. Cei care intenționează să adopte o formă de migrație circulatorie reprezintă 29% din total eșantion.

Deși relativ slab măsurate sau identificate, intențiile de migrație circulatorie pot da informații foarte utile în legătură cu factorii sociali ai migrației, cu posibila configurație a strategiilor de migrație.

Dorința de a lucra în străinătate și cea pentru turism constituie principalele motivații ale proiectelor de migrație circulatorie (Tabel 2). În ordinea descrescândă a intensității urmează motivațiile muncă+turism, muncă+turism+educație. Pe ultimele locuri în ierarhie se află motivațiile care includ educația sau educația în combinație cu munca sau cu turismul. Diferențierile între sat și oraș, sub aspectul proiectelor de migrație circulatorie, apar cu claritate chiar de la acest prim nivel de dezagregare și analiză empirică a fenomenului. Intenția de migrație temporară în străinătate este de aproape trei ori mai puternică în orașe decât la sate (Tabel A 2) dacă luăm în considerație raportul între populația existentă și cea care are de gând să meargă în străinătate, pe fiecare dintre cele două medii rezidențiale. Sub aspectul volumului, migranții potențiali din urban reprezintă aproximativ 70% din totalul celor care ar dori să plece în străinătate în viitorul apropiat.

Nu numai volumul și intensitatea migrației potențiale diferă considerabil pe cele două medii rezidențiale ci și structura fenomenului. La sate este covârșitoare motivația economică a migrației, dorința de a pleca în străinătate pentru a lucra (40% din totalul migranților potențiali din rural). În orașe, ponderea cea mai importantă revine persoanelor cu motivație turistică: 30% dintre orășenii care ar dori să plece în străinătate își justifică intenția prin turism iar 20% numai prin motive legate de ocupație. Dorința de a locui în străinătate o perioadă pentru perfecționarea educației este, de asemenea, mult mai puternică în urban decât în rural.

Pentru a înțelege semnificația socială a fenomenului de migrație temporară/circulatorie internațională este necesar să trecem, însă, de la simpla notare a intensității sale la detalieri asupra selectivității. Altfel spus, va trebui să vedem cum se diferențiază

probabilitatea de emigrare temporară în străinătate în funcție de resursele de care dispun diferite categorii sociale, de poziția lor în spațiul social.

SELECTIVITATEA EMIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE EFECTIVE

Migranțul de tip „du-te-vino”, pendulând între satul sau orașul din România și o țară străină în ultimii 10 ani, are un profil socio-demografic bine determinat. Sub aspectul caracteristicilor de status de bază se identifică prin faptul că este, majoritar, bărbat tânăr, relativ instruit, de religie diferită de cea creștin-ortodoxă (Tabel 3, Tabel A 2). Capitalul social de care dispune în străinătate este consistent structurat prin faptul că are părinți sau copii stabiliți acolo. Probabilitatea de emigrare temporară a fost considerabil diferențiată și în funcție de caracteristici teritoriale, de loc de rezidență. Circulația migratorie este favorizată de locuirea în mediul rural, în județe dezvoltate. Profilul etnic al comunității pare să conteze de asemenea: în localitățile în care există sau a existat o pondere semnificativă de populație maghiară, propensiunea de emigrare temporară în afara țării a fost semnificativ mai mare decât în localitățile omogene sub aspect etnic (Tabel 3). De subliniat că apartenența etnică pare să fie mai puțin importantă decât profilul etnic al comunității. În modelul de regresie cu care am lucrat, faptul de a fi maghiari nu sporește probabilitatea de migrație. În schimb, după cum am menționat deja, a trăi într-o comunitate cu pondere sporită de maghiar contribuie semnificativ la accentuarea probabilității de emigrare temporară. Constatarea trimite spre ipoteza existenței unui capital social care funcționează la nivel comunitar în asociere cu compoziția etnică. Ipoteza unui capital relațional sporit în comunitățile multietnice (actual sau în trecutul apropiat) este susținută și prin rezultate ale cercetărilor desfășurate în comunitățile rurale de cultură săsească din Transilvania (Berevoescu, Stănculescu, 1999; Sandu, Mihăilescu, 1999; Sandu 2001).

Selectivitatea migrației internaționale temporare este diferențiată, la rândul ei, în funcție de tipul de mediu rezidențial. Caracteristicile comunitare sau regionale își relevă mai clar semnificația pentru migrație atunci când analizele se fac diferențiat pentru rural și urban. La nivelul comunităților rurale pare să acționeze, mai mult decât în cazul celor urbane, o selectivitate în

funcție de ponderea pe care o are populația de romi în totalul populației din comună. Este un fapt că probabilitatea de emigrare temporară în străinătate a fost mai mare în cazul comunelor cu pondere semnificativă de romi (Tabel 3). O pondere ridicată a populației maghiare în comune nu pare să favorizeze emigrarea temporară decât în orașe.

Tabel 3. Predictorii ai emigrației temporare efective*

Predictori	Coeficienți B exponențial			Relații statistic semnificative și pozitive (+) sau negative (-) și realții nesemnificative (0)**		
	rural	urban	total	rural	urban	total
bărbat (1 da, 0 nu)	2,677	2,121	2,243	+	+	+
vârstă	0,961	0,987	0,981	-	-	-
educație	1,238	1,358	1,356	+	+	+
de religie creștin-ortodoxă (1 da, 0 nu)	0,290	0,582	0,484	-	-	-
are părinți sau copii stabiliți în străinătate (1 da, 0 nu)	4,841	3,585	3,826	+	+	+
este maghiar (1 da, 0 nu)	2,425	1,379	1,453	0	0	0
ponderea maghiari în localitate în 1992	1,007	1,017	1,15	0	+	+
ponderea țigani în localitate în 1992	1,059	0,941	1,038	+	0	0
nivel dezvoltare județ DEVJUD98	0,999	1,013	1,012	0	+	+
locuiește în urban (1 da, 0 nu)			2,560			+
constanta	0,232	0,101	0,056			
Nagelkerke R2	0,30	0,21	0,29			
N	803	998	1801			

Sursa de date: Barometrul de opinie publică al Fundației pentru o Societate Deschisă, mai 2001. Pentru fiecare mediu rezidențial și pentru total au fost construite modele de regresie logistică specifice.

* Variabila dependentă : „În ultimii 10 ani ați călătorit în străinătate ?” (1 da, 0 nu)

** Nesemnificativ statistic pentru $p=0.05$

SELECTIVITATEA MIGRAȚIEI POTENȚIALE

Inferențe asupra SV ale migranților vor fi formulate în continuare prin compararea profilurilor pe care le au diferite categorii

de migranți potențiali – pe rute interne sau externe, iar în categoria largă a celor orientați spre exterior, comparația va viza raportarea intențiilor de migrație pentru muncă, turism, educație și locuire (Tabel 4).

Intenția de migrație pentru muncă în

străinătate reprezintă aproximativ un sfert din totalul intențiilor de migrație circulatorie externă. Sub aspectul diferențierii rezidențiale am amintit deja că dorința de emigrare pentru muncă deține o pondere mult mai mare în rural decât în urban, în totalul migrației potențiale externe. Intensitatea fenomenului, măsurată ca probabilitate de exprimare a unei intenții de respectivul tip, este mai mare în urban decât în rural: 20% dintre adulții din urban ar dori să meargă să lucreze în străinătate față de numai 14% cât este procentul corespunzător pentru rural. Nu numai intensitatea fenomenului este diferențiată rezidențial ci și selectivitatea sa. Câteva caracteristici comune ale fenomenului există pentru ambele tipuri de comunități: dorința de emigrare pentru muncă este mai mare la tinerii necăsătoriți, care au deja experiență de migrație internațională. Dincolo de acest aspect, însă, diferențierile de profil sunt puternice. Capitalul relațional de care persoana dispune în țară, favorizează intenția de emigrare pentru muncă mai mult în orașe decât în sate. Relațiile par să fie un gen de capital compensatoriu pentru tinerii din urban, cu nivel de educație relativ redus, în construirea proiectului de migrație. Dacă cei care reușesc efectiv să plece sunt, de obicei, oameni cu nivel relativ sporit de educație, dorința de plecare pentru muncă în urban pare să fi cuprins în bună măsură și categoriile cu nivel mediu de instrucție. Configurația constatărilor empirice (Tabel 4) sugerează tocmai acest probabil fenomen al compensării capitalului educațional de nivel mediu, cu un capital social ridicat pentru tinerii din urban care doresc să plece în străinătate pentru muncă.

Strategia migrației pentru muncă în străinătate este adoptată din motive ocupaționale diferite în sate, comparativ cu adoptările similare din orașe. Experiența șomajului pare să dicteze intenția de emigrare pentru muncă la sate pe când pentru orășeni contează mai mult proiectele de mobilitate ocupațională.

Nu nivelul veniturilor de care dispun persoanele dictează propensiunea lor de

migrație pentru muncă în străinătate ci mai ales experiențele legate de loc de muncă și ocupație. În rural proiectul de mobilitate externă pentru muncă este asociat nu numai traumelor produse de șomaj ci și experiențelor de căutare a unor surse alternative, secundare de venit.

În legătură cu rolul condiționărilor de tip comunitar-regional regăsim, ca și în cazul migrației efective, condiționarea pozitivă pe care o exercită dezvoltarea județului de origine asupra propensiunii de emigrare, în special în cazul populației urbane. Tot la nivelul acesteia se constată că, intențiile de migrație externă pentru turism și pentru muncă sunt mai intense în localitățile cu nivel ridicat de dezvoltare social-economică. La nivelul populației rurale, condiționarea regională a migrației potențiale este slab structurată. Se înregistrează numai o propensiune mai ridicată de emigrare externă definitivă în cazul localităților rurale sărace.

MIGRAȚIA CA STRATEGIE EVALUATĂ COMUNITAR

Datele de sondaj la nivel național, cu care am lucrat până acum, au semnalat deja faptul că există o puternică variație comunitar-regională a comportamentelor de migrație. Comunitatea locală de origine are însă un rol mult mai complex în determinarea migrației decât lasă să se înțeleagă analizele generate pe baza datelor de tip atomar furnizate de sondajele la nivel național.

Comunitatea de origine are un rol extrem de important în furnizarea capitalului relațional și a modelelor de mobilitate la care potențialii migranți se pot raporta pozitiv sau negativ, conformist sau inovativ. Există clar modele comunitare de migrație internațională. Sunt un gen de modele strategice „gata-făcute” la care localnicii se pot raporta. Întrebări de genul – în ce țară este bine să mergi, cum se poate ajunge acolo, unde poți locui și lucra odată ajuns la destinație, cât se poate câștiga, de ce resurse ai nevoie pentru a realiza proiect-

Tabel 4. Predictorii ai intenției de migrație în funcție de motivație și rezidență

Predictori în modelele de regresie	locuiește în prezent în rural și intenționează să plece					locuiește în prezent în urban și intenționează să plece				
	în altă țară pentru				a sta în altă loc. în țară	în altă țară pentru				a sta în altă loc. în țară
	turism	muncă	educație	a locui		turism	muncă	educație	a locui	
este bărbat (1 da, 0 nu)							+			
vârstă		-		-		-	-	-	-	
este necăsătorit (1 da, 0 nu)	+	+	+	+	+	+	+	+		+
nivel de educație					+		-			
capital realțional RELATII						+	+			
consum mediatic MEDIA						+				
este de religie creștin ortodox (1 da, 0 nu)							+		+	
este maghiar (1 da, 0 nu)		-				-				
este șef peste cel puțin trei oameni (1 da, 0 nu)	+		+							
„În ultimii 10 ani dvs. ați călătorit în străinătate?” (1 da, 0 nu)	+	+	+			+	+	+	+	
„Dar altcineva din gospodăria dvs. a fost în străinătate în ultimii 10 ani?” (1 da, 0 nu)	+					+				
„Aveți părinți sau copii stabiliți definitiv în străinătate?” (1 da, 0 nu)	+					+		-		
nivel venituri în ultima lună (valoare logaritmată)					-					
orientare antreprenorială ORANT4		+		+	+	+		+		+
a schimbat profesiunea cel puțin o dată după 1989 (1 da, 0 nu)							+			
a început o a doua slujbă sau activitate suplimentară (1 da, 0 nu)		+						+	-	
a pierdut slujba cel puțin o dată după 1989 (1 da, 0 nu)		+	+							
„Este mai bun un loc de muncă prost plăti, dar sigur, decât un loc de muncă bine plătit dar nesigur (1 da, 0 nu)										
„Cât de mulțumit sunteți în general de felul în care trăiți?” (scală de 4 puncte)						+		+		
„Credeți că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?” (1 da, 0 nu)		-		-					-	
„Cât de mulțumiți sunteți de banii pe care îi aveți?” (4 foarte mulțumit... 1 deloc mulțumit)								-		
Nivelul de dezvoltare a județului de reședință DEVJUD98						+				
Nivelul de dezvoltare a localității de reședință QLIFEUR				-		+	+			
Număr de locuitori în localitatea de reședință (logaritmare)										
Pondere maghiari în localitate în 1992	+									
Pondere romi în localitate în 1992		+	+		+					
R2	0,18	0,25	0,17	0,15	0,13	0,22	0,20	0,16	0,13	0,06

Sursa de date:

BOP-FSD, mai 2001. Fiecare coloană a tabelului prezintă în formă simplificată, rezultatele unui model de regresie multiplă. Variabila dependentă este dată de tipul de intenție de migrație pentru mediul rezidențial de referință. Semnul (+)/(-) indică existența unei relații statistice semnificative ($p=0.05$), de tip pozitiv sau negativ, între predictorul de pe linie și variabila dependentă de pe coloană. Fiecare variabilă dependentă are valori scalate cu 2 pentru intenție de migrație exprimată și dublată de acțiuni pregătitoare, 1 pentru simplă intenție de migrație fără acțiuni pregătitoare și 0 pentru intenție de stabilitate.

Exemplu de mod de lectură: a fi necăsătorit favorizează probabilitatea de exprimare a intenției de migrație internațională pentru toate tipurile de intenții, cu excepția celei referitoare la migrația definitivă a persoanelor din urban. Efectul favorabil al factorului respectiv se manifestă în condițiile ținerii sub control, la un nivel constant, a tuturor celorlalți predictorii incluși în modele. Atitudinea față de risc și mărimea demografică a localității de rezidență nu influențează semnificativ intențiile de migrație, dacă se iau în considerație toți ceilalți predictorii specificați în modele.

mul adoptat deja de comunitate – își găsesc răspunsul, de cele mai multe ori în modelele comunitare ale migrației.

Migrația circulatorie internațională are în prezent, în România, statutul de inovație socială. O serie de modele comportamentale relativ noi, în contexte comunitare și regionale date, ajung să se difuzeze ca orice inovație socială. Și, precum în orice proces de difuziune a inovației, există inovatorii sau pionierii, cei care fac adoptarea timpuriu, cu întârziere medie sau chiar „târziu”.

Rețelele care favorizează migrația sunt simultan și rețele de informare. În seria rețelilor exemplare care facilitează migrația pentru muncă, nucleu al întregului fenomen de migrație temporară externă, predominante sunt cele de tip etnic, religios, de rudenie, de vecinătate/intercunoaștere comunitară, de prietenie, de homofilie (identitate de orientare valorică) sau pur și simplu de interese. În faza inițială, cel puțin pentru emigrarea din rural, au acționat

foarte puternic rețelele etnice, religioase și de rudenie. Ulterior, pe măsură ce modelele comunitare de migrație se structurează, încep să intre în acțiune noi tipuri de rețele. De la facilitatea etnică, religioasă sau de rudenie se trece la cea bazată pe vecinătate, intercunoaștere comunitară, prietenie, interese etc.

Caracteristicile de inovație socială care urmează legile unui proces standard de difuzare socială, modalitățile diferențiate de trăire și evaluare a migrației pot fi excelent puse în evidență prin date care iau în seamă contextul comunitar al producerii fenomenului. Este ceea ce vom prezenta în continuare prin referire la rezultatele parțiale ale unei cercetări desfășurate în satul Crângeni din comuna Crângeni, județul Teleorman.

Contextul este cel al unui sat sărac, de câmpie, de aproximativ 1800 de locuitori din vestul județului Teleorman, aflat la 35 km de orașul Roșiori.

Elemente ale acțiunii strategice

Migranți și non-migranți despre strategia de migrație în Spania

„Pionieratul”

Pionierii comunitari ai migrației sunt, ca orice pionieri, orientați spre căutare, cu bună toleranță la risc și cu

Dumneavoastră când ați plecat? Spuneți-mi istoria unui crângean care a plecat în Spania.

EA⁷: *In 1994. Eu am fost primul care a plecat. Mai era un băiat dar care nu a fost plecat în Spania, a fost în Canada.*

Și cum ați făcut?

Am fost de la început hotărât să plec. Se auzea tot timpul: „să pleci în străinătate... e mai bine...”. Am vrut să fac ceva, să schimb situația, să văd... e mai bine?! sau sunt doar vorbe.

⁷ EA, tânăr, adventist, primul localnic care a emigrat în Spania, venit în vizită la părinți în Crângeni. Locuiește temporar în Coslada, Madrid. Iulie 2001. Intervievator D. Sandu (DS).

un nivel de capital uman și social care să le asigure șanse de reușită.

Prima destinație pentru « pionierul-migrant » din Crângeni nu au fost chiar întâmplătoare, după eșecul de a ajunge în Canada. La Madrid unde se instalează în cele din urmă mai era și un unchi și o comunitate religioasă adventistă și o societate tolerantă.

Comunitatea imigranților din Spania este spontan definită în termeni de identitate regională românească și „val” de sosire acolo.

În stadiul actual fenomenul migrației pare să fie pe deplin consolidat: aproximativ 10% dintre persoanele investigate au fie părinți fie copii care lucrează temporar în Spania.⁸

Pe băiatul care era deja acolo îl știți?

Da, era tot din Crângeni . El plecase cu puțin timp în urmă – cam cu o jumătate de an. A plecat prima oară în Belgia cu un meci de fotbal, apoi a plecat în Canada într-un container, așa cum pleca toată lumea... am fost și eu în așa ceva. Am intrat din Portugalia și n-am ajuns până acolo, am ajuns până în Insulele Azore pentru că efectiv vaporul, care trebuia să ajungă în Canada n-a avut escale în toate continentele sau cum se numesc astea... erau lăsate în Azore de unde, cred eu, trebuia să le preia alt vapor de acolo. Așa că n-am avut norocul să ajung în Canada. Asta se întâmpla la cinci luni de când am ajuns în Spania.

Am plecat cu gândul să merg în Canada și n-a ieșit Canada.

Cum ați ieșit din țară?

Am plecat cu o excursie mai întâi în Franța, unde am rămas două-trei zile, apoi am mers la granița cu Spania unde mă aștepta cineva, un prieten care m-a luat cu mașina de acolo în Madrid.

Prietenul era de aici, din Crângeni...

Nu, din Pitești

Deci când ați ajuns în Spania ați avut un prieten și comunitatea adventistă care v-au ajutat. .. Ce-ați făcut în primul an de zile când ați ajuns acolo?

Am avut și un unchi care era plecat în Spania, fratele mamei. Am început cu el să lucrez, m-a ajutat el... foarte greu la început... lucram la negru... se lucrează și acum la negru.....

Din cei 3000 de români care spuneți că sunt în Madrid, cam câți sunt teleormaneni?

Sunt foarte mulți din Teleorman și din Moldova, Prahova, Slatina. Slatina e una dintre primele... cei mai vechi sunt din Slatina. Eu când am ajuns acolo majoritatea erau din Slatina.

Plecați imediat după '90?

Nu. Cu un an-doi, mai înainte de mine.

Deci primul val a plecat din Slatina. Valul doi?

Din Teleorman. (Interviu cu EA, Crângeni)

⁸ În satul Crângeni au fost culese date și prin intermediul unui sondaj, pe bază de eșantion probabilist, din 51 de gospodării. Cercetarea din Crângeni, Dobrotești și Roșiori, desfășurată în iulie 2001 se subsumează proiectelor din cadrul contractului de cercetare C8/CNCSIS «Rolul capitalului social și uman în dezvoltarea regională din România» (coord. D. Sandu). Procentul corespunzător pentru satul mult mai bogat, Dobrotești era de 12%. Ponderea persoanelor investigate care declară că au rude plecate definitiv sau temporar în străinătate este de 16% pentru Crângeni, 42% pentru Dobrotești (eșantion de 51 persoane) și 21% pentru roșiori (eșantion de 197 persoane). Propensiunea pentru emigrare temporară în următorul an este mult mai mică în săracul Crângeni (4%) comparativ cu bogatul Dobrotești (14%). Explicația este simplă : crângenii sunt mai săraci iar dogenii (locuitorii din Dobrotești) mai bogați în capital material dar și în termeni de capital social-relațional-la posibilele locuri de destinație în străinătate. Pentru decalajul de stare materială dintre gospodăriile celor două sate este suficient să menționez că ponderea celor care dețin autoturisme proprietate personală este de 16% în Crângeni și de 30% în Dobrotești. Procentul corespunzător pentru eșantionul de gospodării anchetate în Roșiori de Vede era de 25%.

Planuri, efort, acumulare de capi- tal la origine

Advențiștii sunt, majoritari, constructori, specialiști în lucru artizanal (tricotaje etc.). Mulți au continuat să activeze în Spania tot în construcții.

Satul știe deja că dacă vrei să pleci în Spania ai nevoie de aproape 40 de milioane de lei, sumă deosebit de mare în contextul sărăciei de la Crângenii, viză și relații în Spania. Unii, foarte puțini, se pregătesc și învățând spaniola din țară. Majoritatea, însă, trec problema în plan secundar și consideră că de fapt important este să ajungă acolo și, ca și alții, „se va descurca”, va învăța acolo.

Când ați plecat din țară în ce stadiu vă aflați cu școala?

PA: *Eu terminasem zece clase.*

EA⁹: *Eu opt.*

Vreo meserie învățată?

PA: *Eu învășasem croitorie, știam bine.*

EA: *Eu... tricotaje.*

Părinții cu ce se ocupau?

PA: *Înainte, în comunism, lucrau tricotaje, croitorie în casă.*

Și unde vindeau?

EA: *În piețe, în Roșiorii de Vede, oriunde.*

V-a ajutat într-un fel ceea ce știați din țară – croitoria sau tricotajul – acolo?

EA: *Nu, nu se cere.*

Înainte de a pleca din țară v-ați apucat să învățați spaniola?

EA: *Nu, n-am știut absolut nimic. Am zis că dacă tot plec învăț acolo. Am încercat să aud casete video de la verișoara mea...*

Să zicem că eu nu sunt profesor la Universitatea București ci sunt o cunoștință a dumneavoastră din Crângenii. Vreau să vin în Spania. Ce fac? Care sunt costurile în clipa de față ca eu să ajung în Spania?

EA: *Viza e cea mai importantă.*

Pe care o obțin cum?

EA: *Printr-o excursie sau la negru (1200-1300\$).*

Am obținut viza... cu ce vin?

EA: *Cu avionul sau cu autobuzul.*

Biletul de avion București-Madrid cat costa?

EA: *400\$*

Am viza, am 400\$... ce-mi mai trebuie?

EA: *O relație în Spania.*

Deci îmi trebuie cam 1700-2000 \$ ca să ajung în Spania.

EA: *Da. Cu autocarul e mai bine... e foarte greu.*

Ce l-ați învățat pe băiat să facă?

DP:¹⁰ *A mai priceput și el ceva din domeniul construcțiilor. I-am făcut o casă în urmă cu doi ani de zile am terminat-o într-o zonă aici puțin mai aparte și acolo a avut mult de învățat, am luat casa... a și terminat-o cu dușumele, cu sobe... noi sperăm sa rămână.*

⁹ PA, frate cu EA, ambii veniți în Crângenii din Spania în vizită la părinți, intervievator DS.

¹⁰ DP este unul dintre liderii comunității adventiste din satul Crângenii (presbiter). Este, ca mulți dintre advențiști, constructor și specialist în tricotaje. Are o firmă proprie cu drept de executare lucrări în aceste domenii. Multe dintre gardurile de ciment din localitate au fost realizate de el, încă dinainte de 1989. Produsele de tricotaj pe care le realizează le vinde în târguri. Întreaga familie participa, atunci când și copiii erau acasă, la lucru și vânzare. De un an de zile are băiatul plecat în Spania. Celelalte două fete sunt măritate și locuiesc „la casele lor”. Interviu realizat de DS, iulie 2001.

Tema migrației în străinătate este evident una de tip controversă sau chiar conflict în relația dintre copii și părinți. Avantajele economice nu sunt suficiente de convingătoare pentru tineri, însă, da.

E căsătorit băiatul?

DP *Nu, are 21 de ani.*

Să vă trăiască. Cum s-a hotărât să plece în Spania?

DP *S-a hotărât foarte simplu. De trei ani de zile tot insistă să plece în Spania și noi am găsit tot felul de modalități să-l reținem să nu plece. Mașina care o avem acum e mașină nouă, de fapt are trei ani, dar când am cumpărat-o am cumpărat-o nouă și am luat-o pe numele lui și i-am spus „uite îți cumpăr mașină (aveam o altă mașină), îți fac casă, dar stai în țară”, pentru că nu era practic în situația de a nu putea trăi în țară – pe lângă noi putea să se realizeze. Dar tendința tinerilor la ora actuală cam asta e. Și noi nu am căutat niciodată să ne interpunem în fața planurilor lui. I-am arătat cam cum stau lucrurile, cam care ar fi poziția noastră, însă decizia hotărâtoare am lăsat-o tot timpul el s-o ia. Și dacă și în situația asta a insistat, n-am vrut să-l ajutăm până în ultima clipă cu bani pentru plecare. Hotărâse să ia niște bani cu dobândă de la niște țigani din Drăgăneștii de Olt, iar în ultima zi, pentru că așa cum știți avem o credință, am avut și o experiență și în situația asta în care am văzut că Dumnezeu a lucrat, ca în ziua aia țiganii să-i dea telefon că nu-i mai pot da bani. Trebuia să ia 15 milioane cu 5 milioane pe lună dobândă. Și atunci eu l-am văzut – stătea în pat și se întorcea și pe partea aia, avea deja actele făcute să se duca la ambasadă. El a plecat prin asociația noastră familială că e prins și el aici și l-a costat vreo 16 milioane, puțin față de cum plăteau alții, 30 de milioane. Prețul era atunci, acum depășește 40.*

Ce intră în 40 de milioane?

DP *Sunt anumite persoane care se ocupă cu tranzacția asta. Au oamenii lor acolo... deci numai viza costă 40 de milioane. Am un nepot care a plecat în urma lui, face un an în toamnă, și a plătit 35 de milioane astă-toamnă. Găsește un oarecare care are relații acolo: „domn 'e mie îmi dai atâta și eu într-o săptămână de zile îți dau viza”. Dar el a mers în mod personal, a scos toate documentațiile de la Alexandria, a mers personal la ambasadă și viza a obținut-o el, a plătit numai actele legale. Nu a trebuit să plătească nici un intermediar. Eu i-am spus „mă, îmbrăca-te să mergem la Roșiori ca să-ți dau bani” și el a spus „de unde îmi dai matală bani?”. M-am dus la Roșiori la bancă am scos bani, i i-am dat și într-o săptămână de zile a plecat.*

.....

Tânăra necăsătorită din Stejaru, sat aparținător de comuna Crângeni (îl ajută pe poștaş la distribuirea corespondenței) : este necăsătorită și « plănuiește » cu prietenul ei să plece în Spania. Prietenul este taximetrist¹¹. O altă posibilitate ar fi Italia unde sunt deja șase fete din sat ca baby sitter și are și o prietenă bună acolo, plecată din sat. Se gândește totuși mai mult la Spania.

¹¹ Taximeria este o profesie care paradoxal se practică la Crângeni, sat izolat și sărac. Cei care o practică sunt foști taximetriști sau șoferi care au lucrat la Roșiori. După ce au pierdut locul de muncă la oraș, își câștigă banii lucrând simultan în agricultură, în sat, și făcând curse cu taxiul între sat și oraș. Cum autobuzele sunt rare, drumurile proaste, au comenzi.

Știe că îi trebuie 30 de milioane de lei pentru drum. Nu știe spaniola dar înțelege italiana. Sunt oameni în sat care au început să învețe spaniola înainte de a pleca din țară. Vor pleca după ce ea termină liceul. Mai întâi va merge prietenul ei în Spania iar ea va pleca după el. Cu banii din Spania ar dori să își construiască o casă la Roșiori și una la București. Visul ei este să conducă, la întoarcere, o societate comercială. Prietenul ei își dorește o mașină agricolă de tip Gloria. Ar face agricultură în Crângeni și ar trăi în restul timpului la Roșiori și la București. Părinții nu știu de planul lor și nici nu le va spune pentru că au împiedicat-o deja o dată să plece în Italia.

Filiera adventistă a acționat mai ales la începutul procesului, și în special pentru cei care nu aveau rude sau prieteni la destinație.

Deși ambele tipuri de rețele – adventiste și de rubedenie joacă un rol important în desfășurarea procesului, rolul lor pare să fie diferit. La început, ambele au fost rețele de suport și comunicare. În fazele ulterioare ale procesului, rețeaua adventistă pare să fi rămas mai mult cu rolul de rețea de comunicare.

Textura tare a filierei nu este cea strict religioasă, adventistă, ci „prin prietenii adventiste”

Cum vă explicați faptul că teleormănenii, destul de săraci și, știți dumneavoastră.....

EA: *Totul e din cauza cunoștințelor adventiste. Cunoști pe cineva adventist... te duce la celălalt prieten. Totul a fost prin prietenii adventiste.*

Asta înseamnă că au existat comunități adventiste din Slatina, din Teleorman, care erau în legătură cu cele din Spania.

EA: *Da, prin prieteni. E greu să pleci fără nici o relație, să pleci așa ...*

Ajungeți acolo. Ce face comunitatea adventistă pentru noul venit.

EA: *Acum nu mai face nimic pentru că sunt mulți. Să te duci la persoana respectivă... dacă nu, vine la mine. Nu pot eu să-l ajut, îl trimit la altcineva.*

Atunci în 1994 când ați ajuns ce a făcut comunitatea adventistă pentru dumneavoastră?

EP: *Pentru mine personal nu pentru că și eu am avut o legătură dar te ajută cu îmbrăcăminte, mâncare, la început.....*

Din cei 3000 de români care sunt în Coslada, cam cât la sută sunt ortodocși și cât la sută sunt adventiști?

EA: *Ortodocșii care au venit în Coslada au venit tot pe baza adventiștilor. Eu am adus ortodocși și așa s-a întâmplat și cu alții. Apoi ortodocșii și-au adus prieteni de-ai lor.*

.....

Și sediul conferinței (adventiste) Oltenia unde este?

DP *La Craiova.*

Legătura cu Spania este făcută prin intermediul conferinței Oltenia.

DP *Da. Este un pastor adventist al conferinței Oltenia, TG se numește, iar noi trimitem scrisori de acreditare pentru membrii care pleacă acolo. De exemplu fiul meu nu mai e membru al bisericii din Crângeni ci membru al bisericii din Coslada. Odată ajuns acolo ne cere noua scrisoare de recomandare, în momentul în care este primit acolo ne trimit atestul de primire acolo și noi îl ștergem din registrele noastre.*

Deci conferința Oltenia este în directă legătură cu comunitatea condusă de T.G. Comunitatea din Madrid se implică și în alt fel?

DP: *Între ei se ajută. La nivel de biserică nu are cum să intervină pentru că acolo nu sunt condiții.*

A ajuns acolo, băiatul dumneavoastră. Unde a stat?

DP: *Am un verișor care la ora actuală e pe drum, vine în țară, are trei ani de zile de când e dus acolo și l-a luat o lună de zile a stat la el, i-a asigurat și condiții de muncă până când a prins și el. Apoi s-a dus cu alt verișor de la Roșiori care l-a luat și ăla o lună de zile, a mai lucrat și cu băieții ăștia (PA și EA) o lună de zile până a început să rupă și el limba. Acum vorbește nu perfect dar mult mai bine decât alții care au câte trei ani de zile în Spania. Lucrează la o impresă cu instituții de stat și de o lună și jumătate și-a depus actele pentru rezidență...*

Cine a plecat mai întâi din sat?

DP: *Din sat de la noi EA, băiatul ăsta are opt ani, a avut un unchi de la Rădoiești care era acolo și s-a dus la el. Apoi a plecat fratele lui, pe urmă au plecat încă doi băieți, la un an de zile au mai plecat și alții.*

Filiera rudelor
Rețelele de rudenie par să fi fost mai importante decât cele religioase în faza inițială a procesului de migrație .

Efort și alegere la destinația temporară, acumulare de capital pentru reușită la locul de imigrare.

Odată ajuns în Spania trebuie să înveți limba sau oricum, ceva astfel încât să te descurci, să găsești locuință și loc de muncă.

În momentul de față cum stați cu limba spaniolă?

EA: *Bine, bine de tot. Faptul că am avut o prietenă m-a ajutat foarte mult și același lucru s-a întâmplat și cu el (PA)...*

E mai ușor pentru un bărbat decât pentru o femeie să ajungă acolo și să lucreze?

EA: *Acum trei-patru ani se găsea mai repede pentru femei dar în ultimul timp s-au echilibrat.*

Femeile unde lucrează, bărbații unde lucrează?

EA: *Femeile lucrează în casă în serviciul domestic iar bărbații în construcții.*

Câștigă mai bine bărbatul în construcții sau femeia ca baby-sitter?

EA: *Bărbatul. Dacă muncește ca peon poate să câștige mai mult o femeie. Un peon (muncitor necalificat) câștigă 5000 de pesetas pe când o femeie baby-sitter câștigă 1000 de pesetas pe oră...*

E mai greu sau mai ușor să ajungi acum în Spania decât în 1994 când ați plecat dumneavoastră?

EA: *E mai ușor, mult mai ușor și sunt alte condiții.*

De ce e mai ușor?

EA: *Pentru că se găsește mai ușor de muncă... acum sunt mai multe cunoștințe acolo, ai de cine să te legi. Înainte când închiriam apartamente stăteau foarte mulți în ele. Am stat și 16 inși într-un apartament. Media acum e de șase într-un apartament.*

Alegerea unei destinații permise cu imigrații

Cam cât durează procesul de semi-legalizare pentru că până la legalizare e drum lung ?

EA: *La început era mult mai greu cu actele decât acum. Acum s-au dat niște legi bune de tot pentru străini, de la 1 ianuarie 1999 s-au dat la toți acte indiferent dacă aveau contract... nu a*

contat. De la 23 ianuarie 2001 îți trebuie, ca străin, să-ți faci buletin de spaniol și precontract.

Teleormănenii sunt de preferință în Madrid sau în partea de sud?

EA: Da, dar sunt mulți și în Andaluzia. În Barcelona – puțini de tot: sunt mult mai rasiști, sunt catalani, e altă regiune, se vorbește altă limbă... e greu și cu actele... chiar au fost probleme în guvern cu Barcelona... s-au dat foarte puține acte cu aceeași lege.

„Legătura cu casa”

Cum se simte în sat legătura care o aveți cu Spania: trimit bani, trimit pachete...

DP: Nouă ne-a trimis de trei ori câte 7 milioane. I-am spus că nu e cazul să ne trimită pentru că noi avem cu ce să ne gospodărim. Ne-a trimis de două ori câte două pachete de dulciuri, ciocolate...

Și cum vin aceste pachete ? Prin poștă?

DP: Sunt mai mulți traficanți care fac în permanență. Cam cum sunt taximetriștii de pe ruta Roșiori – Crângeni, așa sunt și aceștia între Madrid și Crângeni. Încarcă mașina cu pachete... în toata țara. Acum o lună și jumătate a venit, are un tabel cu numere pe pachete. Domnul DP... numărul cutare.

Și n-au probleme la vamă? Înseamnă că sunt un fel de firmă...

DP Eu nu știu cum se descurcă la vamă dar ajung cu pachetele sigilate și cu lucruri și cu bani. Bani i-a trimis prin monigram.

Funcționează monigramul în Roșiori?

DP În Alexandria. Îmi dă telefon și îmi spune „vezi ca ți-am pus banii mâine să te duci să-i ridici la Alexandria. Acum două luni și jumătate a trimis două pachete cu niște aparatură pentru el: un televizor color sport, video.

.....

**Consecințele
acasă, la origine**

Haideți să revenim la Crângeni. Ce efecte credeți că are acea comunitate mică de crângeni din Spania asupra oamenilor de aici?

EA: Am avut părinții care n-au avut nevoie de pachete – deși am mai trimis – s-au descurcat singuri. I-am ajutat în două primăveri să iasă cu agricultura... e mai greu primăvara.

Aveți o casă frumoasă. I-ați ajutat să o construiască?

EA: Nu.

Dar ceilalți crângeni din Spania obișnuiesc să trimită mai mult?

EA: Da. Viorel e un băiat care i-a trimis lui taică-său și și-a luat Gloria, și-a luat tractor.

Deci există Glorii, tractoare, poate chiar case în Crângeni construite cu bani spanioli.

EA Da.

.....

La alte familii care nu sunt în situația dumneavoastră cu gospodărie așezată copiii trimit mai mult, trimit și bani, îi ajută la case, îi ajută să-și cumpere tractoare ?

DP: *Îi ajută. De exemplu sunt două familii în care băieții sunt plecați acolo și au trimis bani de și-au cumpărat mașini mici, și-au aranjat gospodăriile. Se simte că ceea ce poate realiza o persoană care e plecată în Spania în România nu poți realiza în ani de zile. El a insistat în primele trei luni de zile să mă cheme și pe mine să mă duc acolo, de fapt el știa care este punctul meu de vedere în legătură cu problema asta și i-am spus „n-are rost să consumi banii pe telefon să insiști cu treaba asta”. Acum poate dacă o să capete rezidență, n-aș înclina (sic) ca anul viitor să fac și eu un drum până acolo.*

.....
Advenștiții sunt mai mulți tâmplari, mai mulți dulgheri...

TR¹²: *Da, și dulgheri și tâmplari și-au luat mașini mici, care au avut posibilitatea. Unul a stat doi ani în Spania. Am și eu un nepot în Spania. Are un an de zile, cu nevasta. Vor să facă, să muncească, să nu sufere, să ducă lipsa.*

Ce știa să facă nepotul ăsta?

TR: *Zugrav de meserie și acolo... ce i-a pus la muncă, la treabă. Socrul lui stă de zece ani acolo. Toată familia e dusă acolo, cu toți copiii. Vine aici ca pe la rude. Acolo e moștenirea lui... munca... s-a pricopsit la bănetul cât dă ăia acolo, că le dă bani. Nepotul ăsta a trimis acasă bani, a descurcat cu pământul aici: au și ei patru pogoane... să le semeni, să le ari. A trimis bani aici.*

Cam câți bani trimite nepotul?

TR: *A trimis și zece milioane și 20. 20 de milioane a trimis ca să ia mobilă să mobileze casa... a și cumpărat un alt frate care e predicator la noi la adventiști. Unul e inginer la Brașov, tot un frate de-al lui, trăiește bine, are acolo...*

Viitorul văzut „de acolo” și „de aici”.

La plecare din țară sunt planuri de tipul „merg, câștig, și mă întorc repede”. Ulterior, lucrurile se mai schimbă, după cum reușesc integrarea acolo, la destinație. Părinții

Planuri de viitor? Cum vedeți viața în viitor?

EA: *Este foarte greu aici. Când am intrat în țară eram amândoi într-o mașină (nu mai intrasem de opt ani) și... nu mai țin minte ce orașe sunt dar... până în Sibiu și lumea... fug copiii după tine că te văd cu mașină străină ... îți arată la stomac că mor... îți vine sa plângi. Nu plângi de dor de țară ci de ce vezi... blocurile sunt nevopsite... zici că e după război.*

DP: *Zici că e ruină. Absolut... totul e negru, nu e nimic vopsit, curat, să-ți placă ochilor.*

EA: *În București am fost chiar acum câteva zile. Circulau toți stresăți... toți fug pe străzi. Acolo se conduce altfel, mult mai calm... e altfel. Deocamdată vrem să rămânem acolo.*

¹² TR, bătrân vădov din satul Crângeni. Locuiește la marginea satului, împreună cu unul dintre copii care este handicapat. Ceilalți doi, locuiesc la București (fata) și respectiv la Roșiori (băiatul). Interviu realizat de DS, iulie 2001.

susțin că cei plecați „trebuie să se întorcă” iar copiii răspund în termeni de „să mai vedem”.

Și bătrânii?

EA: *Vor să rămânem acasă.*

Cum vi se pare satul după opt ani de zile?

EA: *La fel. Nici o schimbare... mai rău.*

Înseamnă că băiatul are niște planuri de întoarcere.

DP: *De fapt trebuie să se întorcă. Planul lui a fost, la plecare, la un an de zile să se întorcă în România (râde). Planul s-a schimbat și a zis că e prea repede acum. Acum dacă s-a ivit varianta cu rezidența: capăt rezidență, vin acasă și stau o lună-două, apoi pot să mă întorc. Ne-am cam opus și cu situația asta.*

Ideologia migrației

Plecarea din sat, în Spania în special, este considerată, mai ales de către tineri, „soluția”.

Câți dintre tinerii cu care ați stat de vorbă, că sunt adventiști, că sunt ortodocși, vor să vină în Spania?

EA: *Sunt care vor și o spun direct: luați-mă și pe mine.*

Mai sunt tineri aici care vor să plece?

DP: *Tendința multora ar fi să plece însă mulți se izbesc de problema vizei, n-au 30-40 milioane ca să plece, n-au asociație familială și nici relații acolo.*

Aproape 40% dintre Crângeni apreciază că pentru a reuși în viață este bine să lucrezi pentru un timp în străinătate. Deși ridicat, procentul este considerabil mai mic decât în cazul unei comunități bogate, cu tradiție în migrație precum Dobroteștiul.

Cinstea și munca susținută sunt valorile de bază ale ideologiei succesului în ambele comunități rurale investigate. Prin contrast orașenii de la Roșiori consideră că cheia succesului este dată de relații și ambiție. Crângeniul este totuși o comunitate puternic tradițională în care afacerile și lucrul în străinătate sunt valorizate

« Pentru a reuși în viață în România, cât de importante sunt fiecare dintre următoarele... »

munca susținută
să fii cinstit
să ai relații
să ai cât mai multă școală
să provii dintr-o familie înstărită
să deschizi o afacere
să lucrezi pentru un timp în străinătate
să fii ambițios

Ponderea persoanelor care consideră că este important sau foarte important din total eșantion din

	Dobrotești	Crângeni	Roșiori de Vede
munca susținută	94	88	82
să fii cinstit	90	86	77
să ai relații	78	80	92
să ai cât mai multă școală	82	76	76
să provii dintr-o familie înstărită	60	75	68
să deschizi o afacere	58	47	60
să lucrezi pentru un timp în străinătate	60	41	61
să fii ambițios	62	35	81

«Și care dintre toate acestea este cel mai important pentru a reuși în România ? »

sa fii cinstit
munca susținută
să provii dintr-o familie înstărită
să ai relații
să fii ambițios
să ai cât mai multa școală
să lucrezi pentru un timp în străinătate

	Dobrotești	Crângeni	Roșiori de Vede
sa fii cinstit	24	45	15
munca susținută	22	20	17
să provii dintr-o familie înstărită	8	8	5
să ai relații	8	4	26
să fii ambițios	2	4	21
să ai cât mai multa școală	12	4	6
să lucrezi pentru un timp în străinătate	8	2	5

relativ redus. Este adevărat că noi am stat de vorbă cu cei care mai erau în sat. Cei cu mentalitate modernă, de mobilitate par să fie deja plecați din Crângeni.	să deschizi o afacere	2	0	3
Dobroteștiul prin modernitatea și bogăția comunitară de care dispune asigură nu numai o mai mare mobilitate dar și o mai accentuată prezență a celor cu ideologie favorabilă migrației externe.	Non răspuns/nu știe	14	14	2
	Total %	100	100	100
	N	50	51	197
	«În anul ce vine, aveți de gând să plecați din România într-o țară străină ? »	Ponderea persoanelor care ar dori să emigreze din total eșantion comunitar din:		
		Dobrotești	Crângeni	Roșiori de Vede
	pentru turism	8	2	8
	pentru a lucra temporar în străinătate	12	4	11
	pentru a vă completa educația sau calificarea	4	0	6
	aș emigra și aș trăi acolo	6	0	7

O conjuncție favorabilă migrației în Spania: adventismul, declinul construcțiilor în România, cerere pentru construcții în Spania și toleranța spaniolă

ID¹³ *Fenomenul are cu totul altă conotație decât înțelege lumea, ce se întâmplă, în perioada comunistă adventiștii au fost, au trăit destul de greu, de ce ? pentru că aveau ziua aceasta de odihnă sâmbăta deosebită de restul lumii care era duminica*

ID *De restul lumii și în primul rând că era zi lucrătoare, fiind zi lucrătoare ei s-au adaptat și au trebuit să aibe numai meserii care, din acestea care, cum să vă spun eu, prin care să poată să țină ziua respectivă, spre exemplu cei din sfera intelectuală, foarte puțini ingineri pentru că pentru un inginer era greu să, dar mulți medici, spre exemplu, deci medicii puteau să-și aranjeze gărzile, să-și aranjeze turele deci viața noastră s-a învățit, a mea nu, pentru că nu eram, dar vorbesc... Vorbesc în numele comunității acum, viața comunității s-a învățit în jurul acestei zile de odihnă și a trebuit să găsească acele meserii care să le permită existența, au fost croitori, au fost cojocari, au fost zidari, au mers pe șantier, au lucrat duminica dar n-au lucrat sâmbăta, vedeți dumneavoastră n-au fost niciodată la CFR, n-au fost marinari, n-au fost soldați ca să poată să fie.....*

Inițial a fost așa, un grup din comuna Buzescu care au fost adventiști.

Ce i-a atras în Spania, ce i-a făcut să rămână în Spania? Ce meserii aveau ?

ID: *Erau constructori.*

Deci în construcții...

ID: *Da, asta voiam să vă spun, după revoluție construcțiile au căzut în România ...*

Au căzut, da.

ID: *Și au trebuit să-și găsească de lucru și au încercat prima dată în Franța a fost dar n-au putut să stea în Franța.*

¹³ ID este inginer, consilier la primăria orașului Roșiori, adventist. Interviu realizat de Manuela Stănculescu, iulie 2001.

De ce?

ID *Nu le-a permis să lucreze, nu au considerat că ... și au încercat o dată, de două până au ajuns în Spania, cum să vă spun, un pic gonifiți și în Spania au găsit condiții, cum să vă spun, umane deosebite, o calitate de oameni deosebite... care le-au permis să trăiască să-și ducă existența în condiții normale, să-și țină și religia le-a permis, s-au adaptat, au fost integrați.*

Dar au găsit acolo comunitate de adventiști spanioli ?

ID *Există și comunitate de adventiști spanioli, există.... Închipuiți-vă cum v-ați duce dumneavoastră acum ortodoxă într-o biserică ortodoxă din America unde ești minoritar și te-ar întreba cine ești , de unde ești, de unde ai răsărit acolo și cei de acolo încearcă să-ți găsească un pic de lucru să te integreze, deci asta a fost sprijinul comunității*

Deci a fost un sprijin!

ID: *A fost da, un oarecare sprijin dar același lucru putea să fie și în Franța, adică situația era aceeași...*

Da, dar în Franța n-au fost înțeleși.

ID: *N-au fost, n-a existat...și i-au ajutat cum să vă spun să-și găsească de lucru.... Au lucrat , au lucrat bine și au început să prospere Acum, ei fiind adventiști neamurile lor în mare au fost adventiste și au început să-și aducă la ei frați, surori, nepoți, cumnați și așa mai departe, au început unul câte unul și s-a dus vestea și apoi alți adventiști și alți adventiști și alții și s-au ajutat unul pe altul , neavând nimic de a face cu biserica, biserica nu e implicată în toată istoria asta. Singura implicație a bisericii este, aș putea spune, asta în ultimii 2 ani este că le-a trimis, la comunitățile de acolo le-a trimis păstori de aici din România pentru că înainte n-au fost, libertatea a fost atât de mare în Spania încât a dat voie să fie comunități de adventiști, asta a fost un alt mare lucru pentru care ei s-au dus acolo, comunități de adventiști, în limba română, nu te-a deranjat nimeni de ce-ți trebuie autorizație adică totul în regulă, clădiri, apoi școală în limba română, și așa mai departe.*

CONCLUZII

1. Migrația temporară în străinătate apare cu claritate ca fiind un fenomen de mobilitate prin selectivitate preponderent pozitivă. Cei care au călătorit dincolo de granițele țării – cu motivație, este drept, nespecificată prin datele disponibile - dispun de capital uman și social-relațional sporit. Nu numai capitalul personal-familial pare să îi favorizeze ci și diferite forme de capital comunitar-regional: județele cu nivel sporit de dezvoltare social-economică favorizează, în mai mare măsură decât cele sărace, emigrarea temporară. O formă specifică de capital social comunitar asociată

cu structura etnică operează, de asemenea, pentru favorizarea emigrației externe temporare.

2. Capitalul social comunitar , cu impact asupra migrației internaționale circulatorii, are și o linie etnică de structurare. Regularitatea capătă variante diferite de la rural la urban. În primul caz pare să conteze mai mult prezența populației de romi ca factor favorizant pentru migrație, iar, în cel de-al doilea, prezența populației de maghiari. În fine, diferențierile de dezvoltare regională, la nivel de județ, se impun ca factor de selectivitate mai mult pentru migrația din urban decât pentru cea din rural.

3. Capitalul material poate conta semnificativ în realizarea proiectului de migrație dar proiectul în sine este nesemnificativ dependent de resursele materiale. Ipoteza este susținută de date numai pentru migrația potențială externă. În cazul migrației potențiale interne, lucrurile stau diferit. Aici, sărăcia, nivelul redus al veniturilor contribuie la favorizarea structurării intenției de migrație.

4. Actul efectiv de migrație depinde însă nu numai de resursele de capital, intenționalitate, strategii ci și de o serie de constrângeri neanticipate (De Jong, Fawcett, 1981). O raportare directă la intențiile de migrație permite evitarea „zgomotului” indus de constrângerile accidentale. În acest fel se poate face mai ușor inferența în legătură cu strategiile acționale ale migranților.

5. Proiectele de migrație se asociază semnificativ cu proiecte ocupaționale, cu proiecte de tip antreprenorial și de confruntare cu dificultăți generate de șomaj sau nivelul redus al veniturilor. Natura proiectului de migrație, orientat intern sau extern, spre turism, muncă, educație sau schimbare de domiciliu permanent este rezultat al conjugării între capitalurile disponibile, ciclul de viață individual-familială, experiența de migrație și valențele contextului comunitar-regional.

6. Toate celelalte condiții fiind egale, cu cât orientarea antreprenorială este mai bine structurată, cu atât este mai puternică intenția de emigrare pentru muncă în străinătate în cazul persoanelor din rural. În urban, orientarea antreprenorială apare ca fiind semnificativ asociată cu migrația de tip turistic și educațional. Indiferent de

mediul rezidențial, proiectele de migrație internă, pe teritoriul țării, sunt pozitiv asociate cu proiectele antreprenoriale.

7. Locul de muncă și banii sunt obiectivul imediat, major, al emigrantului temporar în străinătate. Valorile instrumentale esențiale pentru a realiza obiectivul respectiv sunt obținerea de locuință, învățarea limbii și obținerea permisului de ședere acolo.

8. Pionierii comunitari ai migrației sunt, ca orice pionieri, orientați spre căutare, cu bună toleranță la risc și cu un nivel de capital uman și social care să le asigure șanse de reușită.

9. Conversia între diferitele tipuri de migrație are loc, se produce prin modificarea valorilor de utilitate pe care migrantul le atribuie localităților între care se deplasează. În măsura în care locul de sosire temporară capătă valențe pozitive nu numai sub aspect economic dar și socio-cultural este posibil ca, în absența unor constrângeri de tip familial la locul de origine să se producă o conversie a migrației temporare în migrație definitivă. La rândul ei, migrația de revenire din urban în rural, după un număr semnificativ de ani de locuire în urban, are, în contextul actual al României, preponderent semnificația unei revalorizări a locului de origine în condițiile în care orașul ca loc de imigrare-presupus-definitivă nu mai asigură locul de muncă sau, în genere, un mod de viață considerat ca acceptabil.

10. Considerarea migrației temporare în străinătate ca strategie de viață care se difuzează ca inovație socială este de natură să permită captarea condiționărilor micro și macro-sociale ale fenomenului.

Anexe

Tabel A 1. Structura migrației interne pe fluxuri rezidențiale

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	
urban-rural	6,4	3,5	10,1	13,7	14,6	18,4	20,8	23,4	26,8	28,5	30,7	33,8	
urban-urban	19,2	18,2	20,2	24,3	25,4	25,6	26,1	27,4	25,0	26,0	26,5	23,7	
rural-rural	18,9	8,5	19,4	22,8	25,0	25,5	28,0	24,5	25,6	23,6	21,7	23,0	
rural-urban	55,4	69,8	50,3	39,2	35,0	30,5	25,1	24,7	22,6	22,0	21,0	19,5	
Total evenimente de migrație	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
	N	192900	786461	262903	293182	240231	266745	289491	292879	302579	276154	275699	244507

Sursa de date: Institutul Național de Statistică

Tabel A 2. Ponderea persoanelor care au călătorit în străinătate în ultimii 10 ani , pe diferite categorii sociale (%)

		subeșantion rural	subeșantion urban	total eșantion
Apartenență de gen	femeie	6	21	14
	bărbat	13	35	25
vârstă	sub25 ani	15	24	21
	25-59 ani	14	31	24
	60 ani și peste	2	19	9
Nivel de educație	primar	4	5	4
	gimnazial	8	18	12
	profesional	14	17	16
	liceal	18	31	28
	postliceal	16	35	31
	universitar	26	50	47
Dotare modernă a gospodăriei	redușă	5	8	6
	de nivel mediu	12	19	17
	de nivel ridicat	20	46	40
Aveți părinți sau copii stabiliți definitiv în străinătate?	nu	9	26	18
	da	27	56	47
apartenență etnică	alt grup etnic	33	49	40
	român	6	25	17
religie	neortodox	30	44	37
	ortodox	6	25	16
nivel consum per capita în gospodărie	sub medie	8	16	11
	peste medie	13	27	23
nivel consum mediatic rescalare trihotomică MEDIA	reduș	6	12	8
	mediu	10	25	19
	ridicat	17	35	30
nivel de dezvoltare a localității QLIFEUR	reduș	10	10	10
	mediu	11	25	20
	ridicat	6	30	29

regiune istorică	Moldova	7	22	14
	Muntenia,			
	Dobrogea			
	sau Oltenia	6	18	11
	Bucuresti	26	28	27
	Transilvania	16	37	29
Satisfacție față de venituri	redușă	9	19	13
	medie	7	17	12
	ridicată	16	38	33
"este mai bun un loc de muncă prost plătit dar sigur, decât un loc de muncă bine plătit dar nesigur"	nu	8	22	15
	da	17	42	34
Total	10	27	19	

Sursa de date: Barometrul de opinie publică al Fundației pentru o Societate Deschisă BOP-FSD, mai 2001. Exemplu de mod de lectură a datelor: 6% din totalul femeilor adulte din comune au călătorit în străinătate în ultimii 10 ani. Procentul corespunzător pentru bărbații adulți din orase este de 35%.

BIBLIOGRAFIE

- Berevoescu, Ionica, Stănculescu, Manuela. (1999). Moșna, un sat care se reinventează, în *Sociologie Românească*, 1.
- Bourdieu, Pierre. [1979] (1996). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Translated by Pierre Bourdieu. Cambridge: Harvard University Press.
- De Jong, Gordon and J.Fawcett. (1981). Motivations for migration: an assessment and a value expectancy research model, in G. De Jong and R. Gardner (eds.), *Migration decision making*. New York: Pergamon Press.
- Gotman, Anne. (1990). Stratégies résidentielles, stratégie de la recherche, in Catherine Bonvalet et Anne-Marie Fribourg (1990), în *Stratégie résidentielle... 1990*.
- Lazarus, Richard and R Launier.(1978). Stress related transactions between person and environment in Pervin, A., and M Lewis (Eds). *Perspectives in International Psychology*. New York: Plenum.
- Sandu, Dumitru, Mihăilescu, Vintilă (coord), (1999). *Reconstrucția spațiului comunitar. Moșna și Viscri – două foste sate săsești din România*. București: Banca Mondială (raport de cercetare).
- Sandu, Dumitru. (2001). *Les enjeux des réseaux migratoires dans l'espace social de la transition – le cas roumain*. Communication soutenue à la Maison des Sciences de L'Homme. Paris. le 4e Avril.
- Schutz, Alfred. (1975). *On Phenomenology and Social Relations*. Edited with an introduction by Helmut R. Wagner. Chicago: The University of Chicago Press.
- Stratégie résidentielle. Actes du séminaire organisé par Catherine Bonvalet et Anne-Marie Fribourg (Paris, 1988). 1990.Paris: INED .
- Weber, Max. (1964). *The Theory of Social and Economic Organization*. Edited with an introduction by Talcott Parsons. Translated by A.M.Henderson and Talcott Parsons. New York: The Free Press.

ABSTRACT

The study presents the defining characteristics of temporary emigration of Romanians in the 2000s. The theoretical frame is built by reference to the concepts of life strategy, human, social, economic and community capital and innovation diffusion. International migration strategies are more and more adopted in the context of poverty increase within the country, globalization and constitution of international mi-

gration networks. Temporary emigration is hardly marked by positive selectivity, rural Vs urban differentiation and variability function of the migration waves. These waves follow the patens of a social innovation diffusion. Community social capital of ethnic or religious origin plays a very important role at the beginning of the process of emigration. Analysis is based on survey data at national level, community studies and multilevel approach.